

УДК 372.881

Ю. Е. Лавриш,

кандидат педагогічних наук, доцент

(Національний технічний університет України "КПІ")

yulavrysh@gmail.com

ORCID: 0000-0001-7713-120X

БАГАТОРІВНЕВА СТРАТЕГІЯ ЯК МЕТОД ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ПІДХОДУ ПРИ ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ТЕХНІЧНИХ ЗАКЛАДАХ

Статтю присвячено проблемі диференційованого підходу при викладанні англійської мови. У статті описано одну із стратегій диференційованого підходу – багаторівневі уроки. Автором визначено, що багаторівневі заняття містять чотири основні частини: попереднє оцінювання, розподілення на підгрупи, виконання багаторівневих завдань відповідно до характеристики підгрупи та багаторівневе оцінювання. Дана стратегія доводить, що студенти досягають успіху у навчанні за умов багаторівневості завдань, що ґрунтуються на їхньому навчальному досвіді, рівні готовності, інтересах та академічних можливостях.

Ключові слова: диференційований підхід, багаторівневі завдання, попереднє оцінювання, початкові цілі, освітні потреби, рівень готовності.

Постановка проблеми. Створення Європейського простору вищої школи передбачає широку професійну підготовку студентів до міжнародного глобального ринку праці, включаючи розвиток професійно-орієнтованої іншомовної компетенції та встановлення безпосереднього зв'язку між діловими якостями та професійними перспективами студентів. Зважаючи на це, особливу актуальність набуває пошук шляхів підвищення ефективності навчання іноземної мови у технічних вищих навчальних закладах, де наявність багаторівневих груп при вивченні студентами іноземної мови є об'єктивною умовою педагогічного процесу.

Міжнародна діяльність, академічна мобільність студентів інтенсивно розвиваються, що вимагає виконання поставлених та кардинально нових підходів в організації навчального процесу, реалізація якого дасть змогу вводити сучасні форми та методи при вивченні іноземної мови у багаторівневих групах, а саме: залучення іноземних громадян до навчання, робота із зарубіжними партнерами, участь у міжнародних конференціях, стажуванні, наукових дослідженнях, міжнародна інформаційно-організаційна робота, читання лекцій зарубіжними вченими.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасні теоретичні розробки з питань диференційованого навчання представлені такими вченими, як: О. Братанич, П. Гусак, Н. Друцко, В. Козаков, О. Олексюк, В. Онишук, І. Унт та інші. У дослідженні О. Братанич [1] обґрунтовано критерії трирівневої психолого-педагогічної типологізації та розроблено теоретичну модель технології диференційованого навчання. Дослідниця визнає, що форми та методи диференційованого навчання є недостатньо ефективними через несистематичне використання на різних етапах занять. З метою підвищення ефективності запропонованої технології важливо охоплювати всі етапи, зміст, форми процесу навчання. Диференційний підхід потребує систематичності та послідовності.

Ми погоджуємось із думкою О. Олексюк [2], яка зазначає, що ефективність організації навчання іноземної мови в умовах багаторівневих груп значною мірою залежить від визначення їхньої рівневої характеристики. На шляху реалізації можливостей, які відкриваються перед студентами у сучасний час, щодо оволодіння іноземною мовою та удосконалення власної освіти, стоїть проблема недостатньо високого рівня отриманих знань через несприйняття особистих відмінностей, потреб та можливостей студентів. Ґрунтовний аналіз проблеми впровадження диференційованого навчання пропонує викладач Н. Друцко [3], яка визначає наступні компоненти ефективного багаторівневого підходу: формування груп з урахуванням реальних знань студентів, використання сучасних технологічних підручників, підвищення мотивації студентів до вивчення мови.

У сучасній зарубіжній педагогіці модель навчальної діяльності з вивчення іноземної мови будується як цілеспрямований впорядкований обмін ідеями, судженнями, думками заради пошуку істини. Так, експерт з питань диференційованого навчання та професор університету штату Вірджинія США Керол А. Томлінсон (Carol A. Tomlinson) [4] вважає, що розуміння можливостей кожного студента підвищує мотивацію до навчання. Але, в той же час, викладач має чітко розуміти, що диференціальний підхід не гарантує миттєвого досягнення однакового рівня всіх студентів у групі, рівень можливостей підвищиться, результати навчання будуть кращими, але не однаковими. Професори університету штату Західного Кентуккі Джулія Роберта та Трейсі Інман (Julia L. Roberts, Tracy F. Inman) [5] наголошують на важливості попередньої психологічної роботи із студентами до визначення та розподілення по рівнях. Студентам мають самі зрозуміти себе, оцінити свої можливості та визначити власні ресурси та пріоритети у навчанні. Таким чином їм легше зрозуміти мету диференціації та відкритися і довіритися викладачеві. За

умов само розуміння і само сприйняття власних можливостей студенти зможуть значно прискорити процес самовдосконалення, а викладач має можливість створити сприятливі умови для навчання студентів різних можливостей та рівнів.

Особливий інтерес становлять рекомендації Н. Хесс (N. Hess) [6] та М. Петерсона (M. Peterson) [7], що стосуються демократичного стилю викладання особливо у багаторівневих групах, оскільки саме такий тип викладання сприяє розвитку дослідницьких здібностей, вміння критично мислити, бути готовими до генерування ідей у студентів будь якого рівня володіння іноземною мовою. Це дає змогу досягти динамізму емоційних переживань, які, змінюючи енергетичний потенціал потреби в розв'язанні проблеми впливають на мотивацію спільного пошуку у багаторівневих групах.

Мета дослідження – визначити педагогічні умови впровадження диференційованого підходу до навчання іноземної мови у вищому навчальному закладі та описати форми та методи диференціації під час викладання іноземної мови у вищих технічних закладах освіти.

Виклад основного матеріалу. Студенти, які вступають до вищих навчальних закладів, мають певний запас знань з іноземної мови, але рівень цих знань при відсутності екзамену відрізняється різкою диференціацією, яка заглиблюється у подальшому розподілі студентів на підгрупи без урахування їхнього фактичного володіння мовою. Викладачі таких груп мають певні труднощі, які пов'язані з визначенням початкового рівня навчання, а саме:

- підбором дидактичних матеріалів для занять;
- організацією групової роботи;
- побудовою ефективного контролю;
- визначенням потреб кожного студента;
- постійним взаємозв'язком для визначення труднощів, які можуть відчувати студенти.

Означене вище, певною мірою пояснюється характером і технологією навчальної роботи, що має місце у вузівській практиці. В умовах імперативної спрямованості навчального процесу в університетах переважають фронтальні форми роботи, які характеризуються низьким рівнем пізнавальної активності студентів щодо вивчення іноземної мови. Несистемне використання прийомів диференціації на окремих етапах занять не можуть вирішити проблему особистісної зорієнтованості навчання. Щоб забезпечити єдність соціального, дидактичного та психологічного аспектів навчання, необхідно розв'язати наявні в практиці вищої школи протиріччя між психологічними і дидактичними закономірностями всього навчального процесу, між індивідуальним засвоєнням знань і фронтальною формою навчання, між загальнодержавними педагогічними орієнтирами на індивідуалізацію та диференціацію навчання. Вирішення цих завдань вимагає нових підходів до організації вивчення іноземної мови в рамках багаторівневих груп. У дослідженні ми виокремили основні характеристики професійно-орієнтованого навчання іноземної мови у вищих навчальних закладах за умов успішного впровадження диференційованого навчання, а саме:

- успішна реалізація поставлених завдань і цілей;
- економічність – досягнення результативності за найкоротший час;
- ергономічність – забезпечення ситуації емоційного, психологічного та інтелектуального комфорту суб'єктів навчального процесу;
- високий рівень мотивації студентів при вивченні іноземної мови, зумовлений актуальністю поставленої мети.

Розробка технології організації процесу навчання іноземної мови у багаторівневих групах, дає змогу з однієї сторони посилити мотивацію студентів, а з другої розширити їхні можливості, з метою вільного спілкування у професійній сфері на іноземній мові та майбутньої участі у програмах академічної мобільності. Визначають наступні дві ключові умови для успішної імплементації диференційного підходу до вивчення іноземної мови [3], а саме:

- розподіл студентів щодо вивчення іноземної мови на підгрупи, враховуючи їхні попередні знання та внутрішню мотивацію;
- перехід на викладання з використанням високотехнічних, ефективних сучасних навчально-методичних розробок, підручників або дистанційних курсів.

Розподіл студентів на мовні підгрупи можливо проводити не тільки на підставі комп'ютерного тестування але й по результатам співбесіди, яка дає можливість надати більш об'єктивну картину рівня володіння мовою, з врахуванням даних, отриманих шляхом анкетування абітурієнтів. Впродовж першого навчального місяця допускається "горизонтальний рух" студентів між групами з метою уточнення рівня окремих студентів. Після цього навчання загальної кількості студентів проводиться за визначеною програмою, але в групах різного рівня від початкового до більш просунутого. Студенти, перед якими стоять доступні завдання, кардинально змінюють своє ставлення до предмету. Навчання студентів у групі "свого" рівня є потужним інструментарієм, що сприяє підвищеній мотивації. Процес навчання стає більш цікавим, набуває практичної спрямованості, що створює умови для переходу на вищу ступінь. Рух студентів від низького до більш високого рівня відбувається природнім шляхом, який дає змогу

викладачу з самого початку створити психологічне та комфортне середовище, ситуацію дійсної, справедливої конкуренції у групі.

Отже, важливо враховувати поширене в педагогічній науці уявлення про рівень як про ступінь, величину розвитку явищ та факт диференціювання за групами. Рівень сформованості того чи іншого утворення встановлюють (згідно з визначеними критеріями) як умовну міру, що дає змогу збагнути явище і на цій підставі дати йому оцінку. Диференційоване навчання іноземної мови вищої школи буде ефективним на усіх етапах навчального процесу за визначених О. Братанич [1: 13] наступних педагогічних умов:

- застосування системно-технологічного підходу;
- здійснення трирівневої типологізації студентів за психолого-педагогічними, психофізичними та ситуативно обумовленими критеріями;
- варіювання та дозування видів самостійної роботи та форм її контролю;
- технологізація навчального процесу;
- відповідність технології диференційованого навчання визначеним індивідуально-типологічним особливостям студентів.

Викладені вище педагогічні умови дають можливість встановити провідні тенденції, завдяки яким можна диференціювати навчальну діяльність студентів на основі трирівневої типологізації:

- виключно за статистичними критеріями, які базуються на психофізіологічних особливостях студентів (аудіали, візуали, кінестетики);
- за змішаними психолого-педагогічними критеріями: темп навчання, пізнавальна активність, рівень самоорганізації;
- за ситуативно обумовленими критеріями.

Зважаючи на результати розподілення студентів, викладач може точно визначити межі результативності навчальних впливів на студентів, їхній рівень готовності до навчання. Окрім суто педагогічної мети – навчити іноземній мові. Наявність багаторівневих груп дозволяє реалізувати психологічний вплив щодо розвитку між факторних взаємозв'язків і компенсаторської здатності особистості перекривати недостатній рівень вияву одних чинників за рахунок інших. І саме ситуативні обумовлені критерії забезпечують маневреність поділу типологічних груп студентів та мають певну психотерапевтичну функцію.

В незалежності від поділу групи ми пропонуємо будувати заняття наступним чином: робота з цілою групою, потім виконання завдань у менших групах при контролі викладача. Доповненням до такого контролю може бути залучення студентів-лідерів для перевірки окремих завдань, закінчення заняття планується з цілою групою. Є інший варіант – почати з вступної бесіди, включаючи в навчальний процес усіх студентів, половину групи поділити на пари і визначити їм завдання, в цей же час працювати з іншою половиною групи фронтально. Пізніше ця половина поділяється на менші групи, а пари отримують нові завдання. В кінці семінарського заняття студенти працюють разом.

Також ми визначили різні види діяльності роботи у багаторівневих групах. Так, при роботі з лексикою студенти-початківці шукають значення слів у словнику, студенти з середнім рівнем володіння іноземною мовою знаходять у тексті речення з вказаними словами, більш обізнані студенти складають власні речення або невеличке оповідання. Виконання кожного завдання відбувається за окремо визначений термін. На цій основі діє система нормативно-темпових видів діяльності на семінарських заняттях. Повільний темп викликає незадоволеність у студентів підвищеного рівня знань, швидкий – негативно відображається на студентах з недостатнім рівнем знань. Тому, слід орієнтуватися на середніх студентів, а для тих, хто швидше виконує завдання необхідно мати додаткові завдання. Особливої значущості має такий вид діяльності, як підтримка інтересу до навчання. Ми маємо на увазі цікаві сучасні професійно-орієнтовані теми з аутентичних навчальних матеріалів.

Істотну роль у зазначеному вище відіграє спільна наукова та міжнародна діяльність студентів. Це робота малих груп, де результатом може бути написана спільна стаття, доповідь, створення певного проекту, створення власної сторінки і в Інтернеті тощо. При цьому кожен студент має право виділятися з групи, створювати власні проекти та вчитися поєднувати їх з результатами групової діяльності. Спільні комунікативні програми та створення робочої англomовної атмосфери на міжнародних студентських конференціях сприяють формуванню мовної компетенції.

Висновки. Підводячи підсумок, ми зазначаємо, що перелічені види діяльності для студентів багаторівневих груп формують навички роботи в команді, забезпечують різнобічне опрацювання навчального матеріалу, чим створюють умови для викладачів ефективно організувати навчальну діяльність. Таким чином, досвід вищої школи переконує в тому, що рівень організації студентських багаторівневих груп характеризуються безліччю параметрів, серед яких, передусім, слід виокремити проблемність, змістовність та індивідуалізацію. Саме ці смислоутворюючі категорії спонукають студентів активізувати власні сили, засвоювати новий навчальний матеріал, що дає змогу набутти навичок мовної та міжкультурної компетенції, необхідних для інтеграції у світове освітнє суспільство.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Братанич О. Г. Педагогічні умови диференційованого навчання учнів загальноосвітньої школи : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09 – "Теорія навчання" / О. Г. Братанич, Кривор. держ. пед. ун-т. – Кривий Ріг, 2008. – 20 с.
2. Олексюк О. Педагогіка духовного потенціалу особистості : [навч. посіб] / О. Олексюк. – К. : Знання України, 2004. – 264 с.
3. Друцко Н. А. Организация учебного процесса в рамках многоуровневого подхода к обучению английскому языку в техническом вузе [Електронний ресурс] / Н. А. Друцко. – М. : Концепт, 2012. – № 12. – Режим доступу : <http://www.covenok.ru/koncept/2012/12182.htm>.
4. Tomlinson C. A. Differentiation in Practice / Tomlinson C. A. , Strickland C. A. – V. A. , USA : Association for Supervision and Curriculum Development, 2005. – 356 p.
5. Roberts J. Strategies for differentiating instruction best practices for the classroom / Roberts J. , Inman T. – Waco, Texas : Prufrock Press Inc. , 2007. – 324 p.
6. Hess N. Teaching large multilevel classes [Електронний ресурс] / Natalie Hess. – Cambridge University press, 2001. – Режим доступу : <http://catdir.loc.gov/catdir/samples/cam031/2001025090.pdf>.
7. Peterson M. Authentic, Multi-level Teaching Children with Diverse Academic Abilities Together Well [Електронний ресурс] / Michael Peterson, Mishaal Hittie, Lynne Tamor. – Detroit, Michigan : Wayne State University, 2002. – Режим доступу : <http://www.wholeschooling.net/WS/WSPress/Authentic%20MultiLvl%206-25-02.pdf>.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Bratanytch O. G. Pedagogichny umovy diferentstijovanogo navchannya uchniv zagalnoosvitnjoi shkolu [Pedagogical Conditions of Differentiated Education of Students in Schools Providing General Education] : avtoref. dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.09 – "Teoria navchannya" / O. G. Bratanytch, Kruv. derzh. ped. un-t. – Kruviy Rig, 2008. – 20 s.
2. Oleksyuk O. M. Pedagogika dukhovnogo potentsialu osobustosti [Pedagogy of the Spiritual Personality Development] : [navch.posib.] / O. Oleksyuk. – K. : Znannya Ukrainu, 2004. – 264 s.
3. Drutsko N. A. Organizatsia uchebnogo protsessa v ramkakh mnogourovneвого podkhoda k obucheniyu anglijskomu yasyku v tehnicheskom vuze [Organization of Learning in Differentiation Approach at Technical Universities] [Electronyi resurs] / N. A. Drutsko. – M. : Kontsept, 2012. – № 12. – Rezhym dostupu : <http://www.covenok.ru/koncept/2012/12182.htm>.
4. Tomlinson C. A. Differentiation in Practice / Tomlinson C. A. , Strickland C. A. – V. A. , USA : Association for Supervision and Curriculum Development, 2005. – 356 p.
5. Roberts J. Strategies for differentiating instruction best practices for the classroom / Roberts J. , Inman T. – Waco, Texas : Prufrock Press Inc. – 2007. – 324 p.
6. Hess N. Teaching large multilevel classes [Електронний ресурс] / Natalie Hess. – Cambridge University press, 2001. – Режим доступу : <http://catdir.loc.gov/catdir/samples/cam031/2001025090.pdf>.
7. Peterson M. Authentic, Multi-level Teaching Children with Diverse Academic Abilities Together Well [Electronnyi resurs] / Michael Peterson, Mishaal Hittie, Lynne Tamor . – Detroit, Michigan : Wayne State University, 2002. – Режим доступу : <http://www.wholeschooling.net/WS/WSPress/Authentic%20MultiLvl%206-25-02.pdf>.

Лавриш Ю. Э. Многоуровневая стратегия как метод дифференциального подхода к обучению иностранному языку в высших учебных технических заведениях.

Статья посвящена изучению проблемы дифференцированного подхода при обучении английскому языку. В статье описана одна из стратегий дифференцированного подхода – многоуровневые уроки. Автор рассматривает основные четыре компонента многоуровневых уроков: предварительное оценивание, разбивка на подгруппы, выполнение многоуровневого задания, соответственно характеристике подгруппы, и финальное оценивание. Данная стратегия доказывает, что студенты достигают большего академического успеха при условии многоуровневого обучения, которое соответствует их учебному опыту, уровню подготовки, интересам и академическим возможностям.

Ключевые слова: дифференцированный подход, многоуровневые задания, предварительное оценивание, учебные цели, академические потребности, уровень подготовки.

Lavrysh Yu. E. Tiered Instructions as a Strategy of Differentiated Approach in English Language Teaching.

The article focuses on the issue of differentiation in the classroom. Differentiation is a powerful education tool for teachers who understand diverse student's academic needs, interests, readiness level and respond them positively. In the context of education, the term "differentiation" is defined as a teacher's reacting responsively to the learner's needs. The implementation of differentiation strategy is aimed at maintenance of students' potentials and educational achievements. The present paper outlines the benefits of differentiation in the classroom, methods for differentiating instructions and assessment. One of the differentiating strategies is tiered assignments. It is based on main stages: pre-assessment, flexible grouping formation, tiered instructions and final assessment. Each tier carries the same workload and learning objective but the nature of the task varies. Tiered

instructions are tasks at varied levels of complexity and with various degrees of scaffolding. Six ways to tier a lesson are described in the article: by challenge level, by complexity, by resources, by outcome, by process, by product. Lessons can be variously differentiated by learning objectives, tasks, methods of teaching, students grouping, individualized access to specialists, learning style etc. This strategy helps teachers to achieve learning objectives and encourage studying for all students without exception. The tiered strategy proves that students are more successful when they are taught based on their own readiness levels, interests, and learning profiles.

Key words: *differentiating approach, tiered assignments, pre-assessment, learning objective, academic needs, readiness level.*